

Viki
Jakaša
Borić

Interdisciplinarna studija obnove Golubovca

MLADEN OBAD ŠČITAROCI I BOJANA BOJANIĆ OBAD ŠČITAROCI, Dvorac Golubovec u Donjoj Stubici: Prostorno-konzervatorska studija revitalizacije i obnove dvorca, perivoja, perivojne šume i Vilinskih poljana, Zagreb, Ščitaroci d.o.o. i Sveučilište u Zagrebu – Arhitektonski fakultet, 2008., 219 str., ISBN 978-953-97121-4-1 (Ščitaroci), ISBN 978-953-6229-60-4 (Arhitektonski fakultet)

Monografska obrada zagorskog dvorca s pripadajućim krajolikom *Dvorac Golubovec u Donjoj Stubici: prostorno-konzervatorska studija revitalizacije i obnove dvorca, perivoja, perivojne šume i Vilinskih poljana* predstavlja kvalitativni pomak u predstavljanju i promišljanju budućnosti dvoraca na ovim prostorima.¹ Osim uobičajenih elemenata koji čine monografski koncipirano izdanje, susrećemo se s kompleksnijim pristupom koji podrazumijeva interdisciplinarnost, a proizlazi iz osnovnih postavki europskog projekta *Villas* u kojem je Hrvatska aktivno sudjelovala.² Cilj je projekta, uz nužno očuvanje i kvalitetnu obnovu dvoraca i njihova prirodnog okruženja, osmišljavanje njihove prenamjene odnosno razvoj gospodarskog aspekta koji bi podržavao život dvorca kao pokretača razvoja prostora u kojem se osjeća njegovo zračenje.

Nedjeljivost dvorca od pripadajućeg krajolika jedna je od osnovnih teza ove studije prema kojoj se promišljaju obnova i revitalizacija. Pažnja posvećena prirodnom okru-

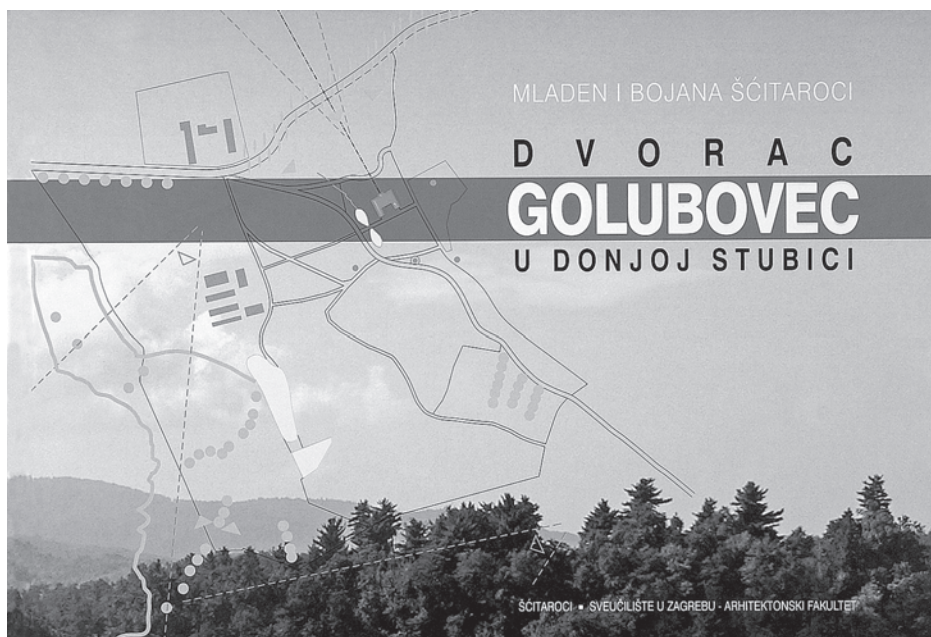
ženju dvorca, koje je jednako zastupljeno i podrobno obrađeno kao i arhitektonska struktura dvorca, čini ovu studiju suvremenom te potvrđuje postojanje svijesti o važnosti prostora u valorizaciji dvorskog sklopa. U deset tematskih cjelina (119 stranica teksta), popraćenih bogatim grafičkim prilogom koji čine nacrti, fotografije i karte (73 stranice), dvorac i njegovo okruženje interpretirani su s kulturno-povijesnoga, graditeljskog i prostorno-pejzažnog gledišta, predložene su smjernice obnove te je ponuđen program prenamjene. Prikazan je i sustav vrednovanja hrvatskih dvoraca, proveden u sklopu projekta *Villas*, dakako objašnjen na primjeru golubovečkog dvorca.

Povijest Golubovca paradigmatički je primjer sudbine dvorca na ovim prostorima. Naime, nakon izmjene nekoliko vlasničkih obitelji (Domjanić, Vrhovac, Sermage, Stebb, Henneberg), koje su gradile dvorac, živjele u njemu, održavale ga i obnavljale, slijedi konfiskacija nakon Drugoga svjetskog rata, kada

1 Uz autore M. i B. Ščitaroci, kao autori suradnici navedeni su: Ksenija Petrić za kulturno-povijesna i konzervatorska istraživanja, Mirjana Bojić i Amalija Denich za prirodno-ekološka i krajobrazna istraživanja te Damir Krajnik, Vedran Ivanković i Nikša Božić za prostorno-arhitektonska istraživanja i grafičku obradu.

2 Europski istraživački projekt *Villas, stately homes and castles – compatible use, valorisation and creative management* (skraćeni naziv *Villas*) trajao je od 2003. do 2006. Hrvatski dio projekta vodio je Arhitektonski fakultet u Zagrebu. Ovaj projekt upozorio je na suvremene probleme propadanja dvoraca, kurija, ljetnikovaca i vila ako

se s njima ne postupa na gospodarski održiv način. U Hrvatskoj je taj problem daleko složeniji zbog neriješenih imovinsko-pravnih odnosa. Glavni interes projekta bio je usmjeren na probleme održive namjene dvorca i njihovu prilagodbu suvremenim zahtjevima. Podrobnije o projektu *Villas* na: www.villas-eu.org i www.dvorci.hr. Usp. i prikaze znanstveno-stručnih skupova održanih u sklopu projekta *Villas*: FRANKO ČORIĆ, Prenamjena dvorca kao gospodarski pokretač razvoja, *Kvartal*, II-4 (2005.), 43-47 i VIKI JAKAŠA BORIĆ, Poticaj za budućnost, *Kvartal*, III-4 (2006.), 63-67.

on postaje društveno vlasništvo, čime počinje njegova degradacija i devastacija. Epizoda vezana uz peradarsku namjenu, nažalost, poput još nekoliko zagorskih dvoraca, nije zaobišla ni Golubovec, pa se u razdoblju od 1958. do 1969. koristi za uzgoj pilića. Zapuštenog i teško oštećenog preuzima ga *Povijesni muzej Hrvatske* koji usprkos dobrim namjerama ne uspijeva realizirati planove, pa stoga prelazi u ruke *Nacionalne i sveučilišne biblioteke* koja tamo smješta svoj arhiv. Sretniji dio novije povijesti počinje od 1990. godine kada Društvo za prikupljanje, čuvanje i promicanje hrvatske kajkavske baštine *Kajkaviana* počinje koristiti dvorac, brinuti se o njemu i održavati ga.

Današnji vlasnik Davor Vlačević (tvrtka *Vilinske poljane d.o.o.* iz Donje Stubice) kupio je polovicu dvorca i pripadajućeg perivoja s park-šumom i Vilinskim poljanama od obitelji Stebb, posljednjih vlasnika kojima je de-nacionalizacijom nakon 1990. godine vraćena imovina, dok je drugu polovicu uzeo u konce-siju od drugog vlasnika - općine Donja Stubi-ca. On je inicijator programa revitalizacije i naručitelj ove studije.

Knjiga nas uspješno i sistematično vodi od analize širega prostornog konteksta preko

perivoja, šume i Vilinskih poljana do samog dvorca kao žarišta cjeline. Na temelju dosadašnjih studija i planova, kao i suvremenih promišljanja, sagledava se prostor između Donje i Gornje Stubice uključujući probleme i mogućnosti njegova razvoja. U odlomcima posvećenim perivoju dvorca interpretira se njegov razvoj uobičajenom metodologijom povezivanja povijesnih pisanih i grafičkih izvora. Upućuje se na povijesnu povezanost njegovih dijelova, razvojne faze i značaj u širem kontekstu, detaljno se analiziraju biljne vrste, definira se stanje perivoja i situacije koje ugrožavaju njegov integritet i kvalitetu, iznose se metode obnove, koje se temelje na suvremenoj europskoj teoriji zaštite i obnove povijesne perivojne arhitekture, te napokon zamisao obnove perivoja.³

Građevna geneza dvorca interpretira se po etapama, uvažavajući podatke koje donose autori koji su se ranije bavili golubovečkim

³ Povelja ICOMOS-IFLA o povijesnim perivojima i Talijanska povelja o povijesnim perivojima donesene su 1981. godine, a oslanjaju se na Venecijansku povelju iz 1964. koja se odnosi na obnovu arhitektonskih spomenika u duhu aktivne zaštite graditeljskog naslijeđa.

dvorcem⁴. Kako dokumenti o naručitelju i vremenu izgradnje dvorca nisu pronađeni, interpretacija se zasniva na povezivanju povijesnih podataka o vlasnicima i analizi kartografske građe. Osim samog dvorca interpretirana je organizacija cijeloga dvorskog sklopa u svim razdobljima njegova nastajanja, uglavnom na temelju kartografske građe, a razvojne faze rekonstruirane su na Osnovnoj državnoj karti. Iznesena je arhitektonska analiza i vrednovanje dvorca te preporuke za obnovu kako samog dvorca, tako i gospodarskih građevina.

Preporuke za obnovu dvorca podrazumijevaju očuvanje izvornoga prostornog ustroja, materijala i oblikovanja, što je uobičajena metodologija na zaštićenim kulturnim dobrima. Na prostoru staroga gospodarstva (istočno od dvorca), od kojeg nijedan objekt nije očuvan, planira se gradnja suvremenog izričaja, nenametljiva u odnosu na dvorac. Ovakav koncept potpuno je opravdan s obzirom na zanemarive arhitektonske vrijednosti starih gospodarskih građevina. Međutim, nameće se pitanje zbog čega se u prostoru staroga gospodarstva planiraju sportsko-rekreativni sadržaji, a gradnja gospodarskih objekata u funkciji nove namjene predviđa se na Vilinskim poljanama na kojima nikada nije bilo gradnje.

Osmo poglavlje posvećeno je vrednovanju Golubovca uz objašnjenje metode provedene na uzorku od 100 hrvatskih dvoraca. Treba napomenuti da je to sustavno vrednovanje dvoraca sjeverne Hrvatske provedeno prvi put nakon 40 godina te je stoga hvalevrijedno. Dvorci su ocjenjivani prema šesnaest točaka, grupiranih unutar četiri skupine kriterija (konzervatorski, kulturno-povijesni, arhitektonsko-graditeljski, prostorno-ambijentalni). Ipak, rezultati bi zasigurno bili realniji kada svi kriteriji ne bi bili ravnopravni u formiranju ocjene, odnosno kada bi manje važni

kriteriji imali ograničen utjecaj na ukupnu ocjenu.

Polazište je za obnovu dvorca odabir odgovarajuće namjene, kojoj je posvećeno deveto poglavlje knjige. Program revitalizacije temelji se na osnovnim postavkama projekta *Villas* koje upozoravaju na nužnost gospodarske održivosti te pretpostavljaju određene gospodarske aktivnosti unutar dvorskog sklopa. U slučaju Golubovca to bi bio uzgoj konja za jahanje u sklopu centra za jahanje i uzgoj kobilica za proizvodnju kobiljeg mlijeka, za što se planira izgradnja pet konjušnica na sjevernom rubu Vilinskih poljana, ukupne površine oko 2000 m². Ova namjena, kompatibilna s karakterom prostora i u skladu s povijesnim gospodarskim aktivnostima, zamišljena je kao gospodarski pokretač razvoja cijelog sklopa, ali i vrlo značajan čimbenik u planiranom stvaranju gospodarskog žarišta šireg prostora. U kontekstu hrvatske prakse ovakav koncept samoodržive prenamjene jedinstven je upravo zato što je gospodarska aktivnost neovisna i izvan dvorca koji u tom slučaju može nesmetano funkcionirati u skladu s odabranom nekomercijalnom namjenom. U dvorcu se predviđaju muzejsko-izložbeni i kulturno-ugostiteljsko-turistički sadržaji. Zamisao buduće namjene dvorca kao glavne teme golubovečkog prostora potpuno je odgovarajuća i prihvatljiva za ovakvu građevinu jer ne zadire u njezin prostorni ustroj i strukturu, a istovremeno omogućava pristup široj javnosti. Afirmirat će se sve kvalitete, kako izvornoga prostornog koncepta, tako i oblikovnih vrijednosti svodnog sustava, opreme interijera te pokretnog inventara, uz evociranje prošlosti dvorca u sklopu stalnog postava posvećenog vlasničkim obiteljima i dvorskom perivoju.

Hoće li do realizacije doista doći i kakva će ona biti, ovisi o mnogim čimbenicima, a ponajmanje o konzervatorskim uvjetima koji se ponegdje spominju kao moguća smetnja u obnovi dvoraca uopće. Temeljeni na međunarodnim poveljama o zaštiti spomenika kulture, konzervatorski uvjeti nisu proizvoljnog karaktera te se ne bi trebalo o

4. LELJA DOBRONIĆ, *Dvorac Golubovec*, Zagreb, 1972.; VLAĐIMIR MARKOVIĆ, *Barokni dvorci Hrvatskog zagorja*, Zagreb, 1975.; Zagreb, 1995.; SUZANA DEAK, *Gornji i Donji Golubovec*, Zagreb, 1983.

njima govoriti kao o nečemu što bi moglo bitiježnije ili manje strogo. Konzervatorski uvjeti izdaju se s ciljem zaštite i afirmacije kulturne baštine koja odražava identitet i bogatstvo nekog prostora, što se uostalom ovom studijom stalno ističe i zbog čega je ona nastala. Također podrazumijevaju i potiču suvremeno oblikovanje i kreativnost ukoliko je riječ o novim intervencijama u okviru povijesne cjeline. Kvalitetna obnova i uspješna prenamjena podrazumijevaju poštivanje konzervatorskih uvjeta, a nikako sumnju u njihovu važnost i potrebu.

Knjiga je prvi primjer sustavnog prikaza hrvatskog dvorca s pripadajućim krajolikom koju odlikuje sistematična i stručno utemeljena interdisciplinarna obrada iz koje proizlaze preporuke za obnovu te prijedlog gospodarski održive prenamjene. Izdvađa se i zbog toga što se bavi stanjem dvorca i cijelog sklopa, problemima i mogućnostima obnove i razvoja, što je doista vrijedan doprinos u nastojanju pomicanja stručnih angažmana koji se uglavnom zadržavaju na istraživanjima i interpretativnom pristupu. x

SUMMARY: AN INTERDISCIPLINARY STUDY OF THE RESTORATION OF GOLUBOVEC MANOR

A study of the manor with its surroundings, requested by the new owner and initiator of revitalization activities, places the Golubovec manor in several different perspectives - cultural, historical, architectural and environmental. These analyses present the starting point for

the restoration of the manor itself, as well as of its outbuildings, gardens and woods. The study offers an acceptable and quality programme of economically sustainable adaptation of the whole manor complex.